

רש"י במדבר

(א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש. מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה¹. כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו (עליהם) [לתוכן] מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם:
(ב) למשפחתם. [לידע מנין כל שבט ושבט: לבית אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר, יקום על שבט אביו²: לגלגלתם. על ידי שקלים בקע לגלגלת: (ג) כל יצא צבא. מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מכן עשרים: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם, יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט: (טז) אלה קרואי העדה. הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה: (יז) האנשים האלה. את שנים עשר נשיאים הללו: אשר נקבו. לו כאן, בשמותם]:
(יח) ויתילדו על משפחתם. הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם, כל אחד ואחד³, להתייחס על השבט: [הקהילו – אכנישו, על ידי אחרים. הקהילו אלי – אכנישו, צוו לאספם. ויאספו – וכנישו, נתקבצו מעצמן].

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד. כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו⁴, דבר אחר, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מכן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר, אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי שלא טעו בעגל⁵: (נ) ואתה הפקד את הלויים. כתרנומו מני, לשון מנוי שררה על דבר שהוא ממונה עליו, כמו וַיִּפְקֵד (המלך) פקידים (אסתר ב ג): (נא) וירידו אתו. כתרנומו וַיִּפְרְקוּן, כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע, היו מפרקין אותו מהקמתו, ונושאים אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם, ומקימין אותו: והזר הקרב. לעבודתם זו: יומת. בידי שמים⁶: (נב) ואיש על דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה, שלשה

¹ עי' במדבר רבה (פ"ד סי' ב): ד"א פקוד כל בכור זכר וגו' הה"ד (שיר ו) ששים המה מלכות וגו' אחת היא יונתי תמתי וגו' משל לאדם שהיה לו פרגמטוטין של אבנים של זכוכית והיה מוציאן לשוק ולא היה מבחין במנין שלא היה מוציאן במנין ונכנס להניחן ולא היה מניחן במנין שלא היה משגיח עליהם שהיו של זכוכית והיה לו פרגמטים אחת של מרגליות נאות והיה נוטלה ומוציאה במנין ומניחה במנין כך כביכול אמר הקדוש ברוך הוא לאומות העולם לא נתתי מנין למה שאין חשובין לפני כלום שנא' (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו אבל אתם בני שנא' (שם מו) העמוסים מני בטן וגו' לכך מונה אתכם בכל שעה לכך נאמר פקוד כל בכור זכר הוי ששים המה מלכות וגו' אחת היא יונתי אלו ישראל.

² עי' במדבר רבה (פ"ו סי' ג): לבית אבותם למשפחותם לבית אבות עשה לו משפחות ולא לבית אמותם שאם נשאו בני גרשון מבנות קהת או מבנות מררי יקראו בניהם על שם משפחות גרשון אבל אם משאר משפחות נשאו.

³ עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תרפד): בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאין, ויתילדו על משפחותם, לכך מנאם בראש הספר הזה אחד המצות, אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן.

⁴ עי' במדבר רבה (פ"א סי' יב): אך את מטה לוי לא תפקוד למה לא נמנו עם ישראל אלא שבטו של לוי פלטינין היו. משל למלך שיש לו לגיונות הרבה ואומר לפרופסיטוט לך מנה את הלגיונות חוץ מן הלגיון העומד לפני לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אך את מטה לוי וגו' בתוך בני ישראל אין אתה מונה אותן אבל לעצמן מנה אותן, שאין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות, לפיכך נמנו ישראל לעצמן ושבט לוי לעצמן.

⁵ עי' תנחומא (במדבר כו): השם לכך נאמר למשה ולאחרן אל תכריתו וכן הוא אומר במקום אחר פקוד את בני לוי וחזר ואמר אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' אמר ליה למה, א"ל כדי להוציאם מן הגזרה שצפה הקב"ה שעתידין ישראל להכעיס לפניו, והוא אומר להם במדבר הזה יפלו פגריכם (במדבר יד). לפיכך אמר הקב"ה על בני לוי ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל למה שהן שלי שנאמר (שם) והיו לי הלויים שכל מי שמקריב עצמו מעט מקריבין אותו הרבה והן קרבו עצמן כשאמר משה מי לה' אלי ולא עוד אלא אמר הקב"ה הפקד את הלויים על משכן העדות שכל מי שנבדק בדבר ונמצא נאמן להקב"ה מאמינו לעולם.

⁶ עי' סנהדרין (פד ע"א): זר ששימש במקדש, תניא, רבי ישמעאל אומר נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. מה להלן בידי שמים, אף כאן בידי שמים.

רש"י במדבר

שבטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. אם תעשו כמצותי לא יהיה קצף, ואם לאו, שיכנסו זרים בעבודתם זו, יהיה קצף. כמו שמצינו במעשה קרח כי יצא הקצף וגו' (במדבר יז יא): (ב) באתת. כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו⁸. דבר אחר, באותות לבית אבותם, קאות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים, שנאמר ויעשו בניו לו כן כאשר צום (בראשית ג יב), יהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו' כדאיתא בתנחומא (במדבר יב) בפרשה זו⁹: מנגד. מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה (יהושע ג ד)¹⁰, שיוכלו לבא בשבת. משה ואהרן ובניו והלויים, חונים בסמוך לו: (ג) קדמה. לפנים הקרויה קדם, ואיזו, זו רוח מזרחית, והמערב קרוי אחר¹¹: (ט) ראשנה יסעו. כשרואין הענן מסתלק, תוקעין הכהנים בחצוצרות, ונוסע מחנה יהודה תחלה¹². וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן, הלויים והעגלות באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל

---

⁷ עי' במדבר רבה (פ"א סי' יב): והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולמה אני מזהירן שירחיקו ישראל עצמן מן המשכן כדי שלא יהיה קצף עליהן שאינן ראוין להתקרב אצלו הה"ד ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל. אבל הלויים הם ישמרוהו הה"ד ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות.

⁸ עי' בראשית רבה (פ"ב סי' ז): מפה וצבע על כל מפה ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן מהם למדה המלכות להיות עושין מפה וצבע לכל מפה ומפה כל שבט ושבט נשיא שלו צבע מפה שלו דומה לצבע של אבנו ראובן אבנו אודם ומפה שלו צבוע אדום ומצוייר עליו דודאים. שמעון פטדה ומפה שלו צבוע ירוק ומצוייר עליו שכם לוי ברקת ומפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחור ושליש אדום ומצוייר עליו אורים ותומים יהודה נפך וצבע מפה שלו דמותו כמין שמים וכו'.

⁹ ז"ל: איש על דגלו זש"ה אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק (איוב לו) לא היה צ"ל אלא איש על דגלו יחנו בני ישראל ומה תלמוד לומר באותות, אלא בשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם אמר לבניו ושכבתי עם אבותי (בראשית מח) חזר על כל בניו וברכן ופוקדן אמר להן כשתטלו אותי ביראה ובכבוד טלו אותי ולא יגע אדם אחר במטתי ולא אחד מן המצרים ולא אחד מבניכם מפני שיש בכם שנשא מבנות כנען וכן הוא אומר (שם ג) ויעשו בניו לו כן כאשר צום, וישאו אותו בניו ארצה כנען ולא בני בניו. והיאך צום, אמר להם יהודה ויששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח, ראובן ושמעון וגד יטענו מן הדרום, דן ואשר ונפתלי יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב. יוסף אל יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכין לחלוק לו כבוד. לוי אל יטעון, למה, שעתידין לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת. ואם תעשו כן וטענתם את מטתי כשם שצויתי אתכם הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים. כיון שנפטר, טענו אותו כשם שצוה שיטענו אותו. מנין, שכן כתיב (שם) ויעשו בניו לו כן כאשר צום. מה כתיב אחריו וישאו אותו בניו ארצה כנען כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה הרי השעה שיעשו דגלים כשם שבשרן אביהן שהן עתידין לעשות דגלים.

¹⁰ עי' במדבר רבה (פ"ב סי' ט): את מוצא ביהושע כשהלך להחריב את יריחו אמר להם יהושע עתידים אתם לעשות שם את השבת אל תרחיקו מן הארון יותר מן אלפי אמה לכל רוח למה שתהיו רשאים לבא להתפלל לפני הארון בשבת וכן הוא אומר (יהושע ג) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה וכן את מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה ישראל דגלים אמר לו השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שני' (במדבר ב) מנגד סביב לאהל מועד יחנו מהו מנגד א"ר יצחק מרחוק מיל שהם אלפים אמה ומניין דהאי מנגד ברחוק מיל הוא ילפינן מנגד מנגד כתיב הכא מנגד סביב לאהל מועד יחנו וכתוב להלן (בראשית כא) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קולה ותבך, מה להלן מיל אף כאן מיל. ומנין דהאי מנגד דאמר בהגר דהוא מיל כתיב הכא הרחק וכתוב להלן רחוק אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה מה להלן מיל אף כאן מיל.

¹¹ עי' תנחומא (פקודי ג): אחר זה מערב וקדם זה מזרח כמו שנאמר קדמה מזרחה.

¹² עי' במדבר רבה (פ"ב סי' י): כל הפקודים למחנה יהודה ראשונה יסעו שכן התורה נקראת ראש (משלי ח) מעולם נסכתי מראש ואומר (קהלת ז) כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר (מיכה ב) ויעבור מלכם לפניכם וה' בראשם את מוצא בכל מקום יהודה תחלה לחנייה דגל יהודה תחלה שנא' והחונים קדמה וגו' תחלה לנסעים שנא' ראשונה יסעו.

רש"י במדבר

ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון¹³: (יז) ונסע אהל מועד. לאחר שני דגלים הללו¹⁴: כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפירשתי, הליכתן כחנייתן, כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו: על ידו. על מקומו¹⁵, ואין לשון יד זו ממשמעו, רוח של צדו קרוי על ידו, הסמוכה לו לכל הושטת ידו, אינשו"ן איש"א בלע"ז: (כ) ועליו. כתרנומו, ודסמיכין עלוהי: (א) ואלה תולדת אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו¹⁶: ביום דבר ה' את משה. נעשו אלו התולדות שלו, שלמדן מה שלמד מפי הגבורה: (ד) על פני אהרן. בחייו: (ו) ושרתו אתו. ומהו השרות, ושמרו את משמרתו, לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש (במדבר י"א), והלויים הללו מסייעין אותם, זו היא השרות¹⁷: (ז) ושמרו את משמרתו. כל מנוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו, קרוי משמרת, בכל המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרו בבגתן ותרש, והלא אין משמרת ומשמרתך שוה (פנילה י"ג), וכן משמרות כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל. שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם, לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן, שנאמר כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם (במדבר י"א לא)¹⁸: (ט) נתונם המה לו. לעזרה: מאת בני ישראל. כמו מתוך בני ישראל, כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום, והוא נתנם לו, שנאמר ואתנה את הלויים נתונים וגו' (שם ה י"ט): (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד. לשון פקידות, ואינו לשון מנין: ושמרו את כהנתם. קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: (יב) ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי בהן: מתוך בני ישראל. שיהיו ישראל שוכרין אותם לשרות שלי¹⁹, על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו

¹³ ע"י ירושלמי עירובין (פ"ה ה"א): כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה, וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה [שם ב יז] כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה [שם י כה] מאסף לכל המחנות לצבאותם.

¹⁴ ע"י במדבר רבה (פ"ב ס"י ז): לאחר שהיו נוסעים אלו שני דגלים היו הלויים נוסעים את המשכן הה"ד ונסע אהל מועד מחנה הלויים.

¹⁵ ע"י ספרי (כי תצא מז): אין יד אלא מקום שנ' והנה מציב לו יד, ואומר איש על ידו לדגליהם.

¹⁶ ע"י סנהדרין (י"ט ע"ב): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר ואלה תולדות אהרן ומשה וכתוב ואלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו.

¹⁷ ע"י במדבר רבה (פ"ג ס"ג ג): והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו ושרתוהו בעבודתו וימנה מהם גזברין ואמרכלין ושרתו אותו עליהם הכתוב אומר (שם קא) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני וגו' ושמרו את משמרתו וגו' ושמרו את כל כלי אהל מועד וגו' שהיו חונים סביב למשכן והם היו נושאים כליו וטוענים אותם ונתת את הלויים לאהרן וגו' יכול ישרתוהו בעבודתו שיעשו לו מלאכתו ת"ל ואני הנה לקחתי לי הלויים וגו' נתונים לה' לשם הם מסורים לכהנים ולא לעשות מלאכתו שהיו שוערים ומשוררים ושומרין כל כלי אהל מועד ונושאים אותם וטוענים אותם.

¹⁸ [ע"י במדבר רבה (פ"ג ס"י יב): (במדבר טז) ויקח קרח בן יצהר וגו' וכן בני גד ובני שמעון אף הם היו בעלי מריבה ושמרו משמרת המקדש למשמרת בני ישראל היו שומרים שלא יכנסו שם ישראל. כל כך למה, שאם היו נכנסין לשם היו נענשים מיתה. הה"ד (שם א) והזר הקרב יומת.

¹⁹ ע"י ספרי זוטא (פרק יח): ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל, במעשר מן הערימה ואתם בתרומת מעשר. לכם מתנה נתונים, יכול הם לכם ודאי ת"ל לה' אמור מעתה שלי הן אלא שיהי שמשין לפניכם.

@ you erased: אולי זה כלול בהערה 20.

וע"י במ"ד (פ"ז ס"ב) ישראל שביזוני שאני העליתי אותם ממצרים והם אמרו לעגל שהוא העלם בדין הוא שיקלו מה כבוד כיבד הקב"ה את הלויים שלקחם לחלקו שנאמר (במדבר ג) ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל וגו'.

רש"י במדבר

עבודה זרה נבחרו תחתיהם²⁰: (טו) מבן חדש ומעלה. משיצא מכלל נפלים, הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש²¹. אמר רבי יהודה בר' שלום, למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים (שם כו ט), עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, שכשאתה מונה השבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת, והיא השלימה את המנין²²:

(טז) על פי ה'. אמר משה לפני הקב"ה, היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל, והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאה מן האוהל ואומרת, כך וכך תינוקות יש באוהל זה, לכך נאמר על פי ה'²³: (כא) לגרשון משפחת הלבני. כלומר לגרשון היו הפקודים, משפחת הלבני ומשפחת השמע, פקודיהם כך וכך: (כה) המשכן. יריעות התחתונות: והאהל. יריעות עזים העשויות לגג: מכסו. עורות אלים ותחשים: ומסך פתח. הוא הוילון: (כו) ואת מיתריו. של משכן והאוהל, ולא של חצר:

(כז) משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה. וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עמהם במחלוקתם²⁴: (לא) והמסך. היא הפרוכת, שאף היא קרויה (פרכת) המסך: (לב) ונשיא נשיאי הלוי. ממונה על כולם, ועל מה היא נשיאותו, פקודת שומרי משמרת הקדש, על ידו היה פקודת כולם²⁵: (לח) משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר

²⁰ עי' במדבר רבה (פ"ג סי' ה): תחת כל בכור פטר רחם בבני ישראל בתחלה היתה העבודה בבכורות ולפי שקלקלו בעגל זכו לויים על שלא טעו בעגל ליכנס תחתיהם כי לי כל בכור וגו' כמה דתימא קדש לי כל בכור וגו' לי יהיו אני ה'.

²¹ עי' במדבר רבה (פ"ג סי' ח): מבן חדש ומעלה תפקדם למה מבן חדש ומעלה וכי מבן חדש יכולים לשמור אהל מועד הרי הוא עצמו מבקש למי שישמרנו ולמה הוא מונה מבן חדש א"ר הונא הכהן בשם ר' שמואל בר זעירא בשביל לכפול להם שכר למה שאתה מוצא שאינן קריבים לשרת אלא מבן שלשים שנה ולמה הוא מונה אותן מבן חדש אלא שיהיו מקבלים שכר ובאים עד שהם מבן חדש וכו' ברא אומות ובירר לו אחת מהם אלו ישראל שנאמר (דברים יד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה ברא שבטים ובירר לו אחד מהם זה שבט לוי שנאמר (שמואל א ב) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לפיכך אמר הקב"ה למשה שיפקדם מבן חדש מפני שהוא מחבבן ביותר איתביין אם טעמים אלו היה צריך למנותן מבן יום אחד אמרו רז"ל למה צריך למנותם מבן חדש מפני שאין בן יום בן קיימא אבל בן חדש ידוע שהוא בן קיימא לפיכך מבן חדש ומעלה תפקדם ד"א למה נמנו מבן חדש לפי שלא נמנו הלויים מנין הזה אלא לפדות בכורי ישראל וכשם שהבכורים נפדים מבן חדש כך הלויים נמנו מבן חדש.

²² עי' במדבר רבה (פ"ג סי' ח): מבן חדש, א"ר יהודה הלוי בר ר' שלום למוד הוא הקב"ה להיות מונה בשבט הזה בכל מקום עד שהם קטנים מנין בשעה שאמר הקב"ה ליעקב שירד למצרים אותה שעה ספר את בניו נמצאו כולם ס"ו שנאמר (בראשית מו) כל נפש ששים ושש ושני בניו של יוסף ויוסף הרי ס"ט והוא אומר כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים א"ר שמעון בר נחמן למוד הוא הקב"ה למנות השבט הזה עד שהם במעי אמן.

²³ עי' במדבר רבה (פ"ג סי' ט): ויפקוד אותם משה על פי ה' וגו' אמר משה לפני הקב"ה אתה אומר לי שאמנה אותן מבן חדש יכול אני להיות מחזר ומסבב בחצרותיהם ובתוך בתיהם ולספור כל אחד ואחד שאת אומר לי כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם, א"ל הקב"ה את עושה שלך ואני עושה שלי. א"ר יהודה הלוי בר' שלום היה משה הולך ועומד לו על פתח אהליהם והשכינה מקרבת ואומר לו ה' תינוקים יש בבית הזה ה' תינוקים יש באהל הזה ' תינוקים יש באהל הזה. הה"ד (במדבר ג) ויפקד אותם משה ע"פ ה' וגו' כשם שהשכינה אומרת לו.

²⁴ עי' במדבר רבה (פ"ג סי' יב): ג' של דרום שהיו לבעלי מחלוקת סמוכין אבדו עמהם ועליהם נאמר אוי לרשע אוי לשכנו ומי היו בעלי מחלוקת קרח בן יצהר בן קהת ולפי שהיו סמוכים להם ראובן ושמעון וגד היו כולם בעלי מחלוקת שכן הוא אומר (במדבר טז) ויקח קרח בן יצהר וגו' וכן בני גד ובני שמעון אף הם היו בעלי מריבה.

²⁵ עי' ירושלמי שבת פ"י ה"ג: אמר ר' יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי, אלעזר בן אהרן דוך דוכנים היה. ר' יהודה בי רבי אמר מרכל היה. תני רבי חייה ולמה נקרא שמו מרכל, שהיה מר על הכל.

רש"י במדבר

וזבולן, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה, שנאמר יהודה מחוקקי (תהלים ס ט), ומבני יששכר יודעי בינה וגו' (דברי הימים א יב לב) מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן מושכים בשבט סופר (שופטים ה יד):²⁶ (לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן, לומר שלא היה במנין הלויים:²⁷ שנים ועשרים אלף. ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים, בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי ששת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפרדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון, אמרו רבותינו במסכת בכורות (ה) אותן שלש מאות לויים, בכורים היו, ודים שיפקיעו עצמם מן הפדיון: (מ) פקד כל בכר זכר וגו' מבן חדש ומעלה. משיצא מכלל ספק נפלים:²⁸

(מה) ואת בהמת הלויים וגו'. לא פדו בהמות הלויים את בכורי בהמה טהורה של ישראל אלא את פטרי חמוריהם, ושה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל, תדע שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבהמה:²⁹ (מו) ואת פדויי השלשה וגו'. ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם, אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלויים,³⁰ מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת, כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף שהיה בכורה של רחל:³¹ (מט) העדפים על פדויי הלויים. על אותן שפדו הלויים בגופן: (נ) חמשה וששים ושלוש מאות ואלף. כך סכום החשבון חמשת שקלים לגלגלת, למאתים בכורות אלף שקל, לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל, לשלוש בכורות חמשה עשר שקל, אמר כיצד

²⁶ עי' במדבר רבה (פ"ג סי' יב): ושם היו חונים דגל יהודה שהיו בעלי מלוכה בעלי תורה בעלי מצות לכך היו חונים שם משה ואהרן ובניו שהיו בעלי תורה בעלי מצות מכפרים על ישראל בתפלתם ובקרבנם ועליהם נאמר אשרי צדיק ואשרי שכנו אלו שבטים שהיו סמוכים למשה ולאהרן יהודה ויששכר וזבולן היו כולם גדולים בתורה (בראשית מט) לא יסור שבט וגו' (דה"א י"ב) ומבני יששכר יודעי בינה וגו' (שופטים ה) ומזבולן מושכים בשבט סופר על שהיו שכנים לתורה נעשו כולן בני תורה.

²⁷ עי' בכורות ד ע"א: תניא: למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים - שלא היה באותו מנין. ועי' במ"ד (פ"ג סי' יג): כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן וא"ו של ואהרן נקוד על שלא היה אחד מן המנין.

²⁸ עי' שבת (קלה ע"ב): תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל ששה שלשים יום באדם, אינו נפל. שנאמר ופדיו מן מן חדש תפדה. שמנת ימים בבהמה, אינו נפל. שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו', הא לא שהה, ספיקא הוי.

²⁹ עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תרפט): אף בכור בהמה טמאה לא תחלוק בה בין לדורות בין באותה שעה בשה. א"ר חנינא, שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל דאמר קרא ואת בהמת הלויים תחת בהמתם בהמה אחת תחת בהמות הרבה, ואימא בהמה רבה, אם כן ליכתוב קרא או בהמת בהמת או בהמתם בהמתם, מאי בהמת בהמתם, שמע מינה חד פטר טובא. ורבי חנינא טעמא דמתניתין קמפרש, וה"ק מאי טעמא פודה בו פעמים הרבה, משום דשה אחד של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל.

³⁰ עי' במדבר רבה (פ"ד סי' ט): ואת פדויי השלשה וגו' אמרו רבותינו וכי הבכורות היו עודפין על הלויים, שהוא אומר העודפים על הלויים והרי מן החשבון הלויים היו עודפים על הבכורות. שאת מוצא שבט לוי היו בפרט כ"ב אלף וג' מאות, מפני שהיו ד' משפחות גרשון קהת ומררי ומשה ואת קורא כל משפחה ומשפחה בפני עצמה ומחשב אותה וכן ארבעתן הן עולות כ"ב אלף וג' מאות ובכורות את מוצא כ"ב אלף ורע"ג, הרי שהיו הלויים עודפים על הבכורות כ"ז. והוא אומר בבכורות העודפים על הלויים, אלא מפני שהיו כ"ב אלף של בכורות ורע"ג וכולהם היו בכורות, אבל בלויים היו שם ג' מאות בכורות, שלכך הוציא בפרטם כ"ב אלף וג' מאות, ובכלל כ"ב אלף ולא יותר נמצאת אתה אומר במנין לא היו עודפים הבכורות על הלויים, אבל בבכורות היו עודפים עליהם, הוציא מהן הבכורות שאין בכור פודה בכור והיו ג' מאות בכורים נמצאו בכורי ישראל עודפים על הלויים רע"ג.

³¹ עי' שם (פ"ד סי' י): ולקחת ה' ה' שקלים וגו', אמר הקב"ה אתם מכרתם בכורה של רחל זה יוסף בכ' כסף, שהם ה' שקלים, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מכם פודה בנו הבכור ה' סלעים במנה צורי ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העודפים בהם כשם שניתנו הלויים לאהרן ולבניו.

רש"י במדבר

אעשה, בכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי אני מפדויי הלויים, מה עשה, הביא שנים ועשרים אלף פתקין וכתב עליהם בן לוי, ומאתים ושבעים ושלושה פתקין כתב עליהן ה' שקלים, בללן ונתנן בקלפי, אמר להם בואו ומלו פתקיכם לפי הגורל (סנהדרין יז:). (ב)נשא את ראש וגו'. מנה מהם את הראויין לעבודת משא, והם מבין שלשים ועד בן חמשים שנה, והפחות משלשים לא נתמלא כחו, מכאן אמרו בן שלשים לכח (אבות פ"ה מ"א), והיותר על בן חמשים כחו מכחיש מעתה: (ד)קדש הקדשים. המקודש שבכולן, הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת: (ה)ובא אהרן ובניו וגו'. יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו, ולא יצטרכו הלויים בני קהת אלא לשאת: בנסע המחנה. כשהענן מסתלק הם יודעין שיסעו: (ז)קערת וכפת קשות ומנקית. כבר פירשתי במלאכת המשכן: הנסך. הכסוי לשון מסך, אשר יוסך בהם: (ט)מלקחיה. כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה: מחתתיה. כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחיצה לפנים אלא מצדיקה וחותרה בה את דשן הנרות כשמטיבן: נרתיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן השמן והפתילות: (י)אל מכסה עור תחש. כמין מרצוף: (יב)את כל כלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש. בתוך המשכן שהוא קדש, והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפנימי: (יג)ודשנו את המזבח. מזבח הנחשת³²: ודשנו. יטלו את הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד ארגמן. ואש שירדה מן השמים, רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינה שורפתו שהיו כופין עליה פסכת של נחשת³³: (יד)מחתת. שבהן חותים גחלים לתרומת הדשן, שעשויה כמין מחבת, שאין לה אלא שלש מחיצות, ומלפניה שואבת את הגחלים: המזלגת. צינוריות של נחשת, שבהן מכין באברים שעל המזבח להפכין, כדי שיתעכלו יפה ומהר: יעים. הם מגרפות ובלע"ז וויד"ל והן של נחשת, ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח: (טו)לכסת את הקדש. הארון והמזבח (כמ"ר פ"ד סי' יח): ואת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת (שס): ומתו. שאם יגעו חייבין מיתה בידי שמים: (טז)ופקדת אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת אותם: שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה. עליו מוטל לצוות ולזרוז ולהקריב בעת הנייתן: פקדת כל המשכן. ועוד היה ממונה על משא בני קהת, לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו, והוא המשכן וכל אשר בו כל האמורים למעלה בפרשה זו, אבל משא בני גרשון ומררי שאינן מקדש הקדשים, על פי איתמר היה, כמו שכתוב בפרשת נשא (לקמן פסוק כח): (יח)אל תכריתו. אל תגרמו להם שימותו: (כ)ולא יבאו לראות כבלע את הקדש. לתוך נרתק שלו, כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלונית, ובלוע שלו הוא כסוי³⁴: חסלת פרשת

³² עי' במדבר רבה (פ"ד סי' יז): מזבח הנחשת שהיה עומד בחצר היו מסירין את הדשן מעליו והיו פורשים עליו בגד ארגמן להבדיל בינו ובין כליו הנתונים עליו הדא הוא דכתיב ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן מזבח העולה לפי שלא היה בפנים לא היו מכסין אותו בתכלת אלא בארגמן למה בארגמן שהוא היה אורג את ישראל מן החטא שעליו היו מקריבין תמידין בכל יום וחטאות ואשמות ועולות ושלמים ואחר שהיו מכסין אותו נותנין עליו כליו שנאמר ונתנו עליו את כל כליו אשר ישרתו וגו' תנו אש תמיד אף בשבת אף בטומאה לא תכבה אף במסעות מה היו עושין לה כופין עליה פסכת דברי ר' יהודה ור' שמעון אומר אף בשעת מסעות היו מדשנין אותה שנאמר ודשנו את המזבח על דעתיה דר' יהודה ניחא שלכך לא הזכיר פסכת עם כלי המזבח במסעות שנאמר את המחנות ואת המזלגות ואת היעים ואת המזרקות ואינו מזכיר סירות למה שעל גבי האש היו כופין אותה על דעתיה דר"ש כל כלי המזבח לרבות את הסירות על דעתיה דר"ש ודשנו את המזבח ניחא על דעתיה דר' יהודה היו מדשנין אותו והיו מניחין שם אש וחוזרין וכופין עליו פסכת כדי שלא תכבה ואע"פ שהיה הפרש בין כלים הנתנים בפנים לכלים העומדים בחוץ לענין בגד תכלת אבל לענין עור תחש אלו ואלו שוין שנאמר ופרשו עליו כסוי עור תחש ושמו בדי.

33

³⁴ עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תרצד): ולא יבואו לראות כבלע את הקדש [ואמר ר"י אמר רב] בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהן.

רש"י במדבר

במדבר